

Obsah přednášky   Informace o předmětu   Motivace   Principy matematiky
 oo   oo   oo   oooooo

Základy matematiky a statistiky pro humanitní obory

I

Pavel Rychlý   Vojtěch Kovář

Fakulta informatiky, Masarykova univerzita
 Botanická 68a, 602 00 Brno, Czech Republic
 {pary, xkovar3}@fi.muni.cz

část 1

Pavel Rychlý, Vojtěch Kovář   FI MU Brno
 PLIN004

Obsah přednášky   Informace o předmětu   Motivace   Principy matematiky
 oo   oo   oo   oooooo

Obsah přednášky

- 1 Informace o předmětu
- 2 Motivace
- 3 Principy matematiky

Pavel Rychlý, Vojtěch Kovář   FI MU Brno
 PLIN004

Obsah přednášky   Informace o předmětu   Motivace   Principy matematiky
 oo   ●oo   oo   oooooo

Informace o předmětu

- **Obsah předmětu**
  - průřez vysokoškolskou matematikou
  - forma srozumitelná studentům s humanitním zaměřením (lingvistika)
- **Ukončení předmětu**
  - zápočet (formou dvou písemek)
  - 25 % bodů vnitrosestrální písemka (14. 11.)
  - 75 % bodů závěrečná písemka
- **Úspěšné ukončení**
  - min. 60 % bodů z písemek
- **Cvičení**
  - jako samostatný předmět se samostatným ukončením
  - silně doporučeno současně s přednáškou

Pavel Rychlý, Vojtěch Kovář   FI MU Brno
 PLIN004

Obsah přednášky   Informace o předmětu   Motivace   Principy matematiky
 oo   ●oo   oo   oooooo

Obsah předmětu

- **Okruhy**
  - výroková logika, důkazy, indukce
  - základy teorie množin, čísla, relace, funkce
  - ekvivalence, uspořádání
  - úvod do formální lingvistiky, jazyk jako množina, formální gramatika
  - kombinatorika, popisná statistika
- **Zdroje informací**
  - literatura na stránce předmětu (přesahuje rámec předmětu)
  - slidy, texty a příklady ve studijních materiálech
  - diskusní fórum, konzultační hodiny

Pavel Rychlý, Vojtěch Kovář   FI MU Brno
 PLIN004

Obsah přednášky   Informace o předmětu   Motivace   Principy matematiky
 oo   oo   ●oo   oooooo

Rozdíl mezi SŠ a VŠ matematikou

- **Středoškolská matematika**
  - = počty s čísly:
  - → kolik budu platit v obchodě (sčítání)
  - → jaké daně budu mít (zlomky, procenta)
  - → k čemu to ***** je? (matice, integrály)
- **Vysokoškolská matematika**
  - = umění abstrakce + přemýšlení v obecnostech
  - → zásobárna abstraktních pojmů
  - → přesné definice
  - → spolehlivé vyvozování závěrů (důkazy)
  - → základ pro všechny technické obory

Pavel Rychlý, Vojtěch Kovář   FI MU Brno
 PLIN004

Obsah přednášky   Informace o předmětu   Motivace   Principy matematiky
 oo   oo   ●oo   oooooo

Proč potřebují lingvisté matematiku?

- **Počítačová lingvistika**
  - zpracování jazyka na počítačích
  - potřeba spolupracovat s technicky zaměřenými lidmi
  - → pochopit jejich způsob myšlení
  - počítačové modely jazyka jsou založeny na matematických faktech
- **Abstraktní myšlení**
  - schopnost rozumově uchopit složité pojmy
  - → snazší pochopení lingvistických modelů
  - schopnost zobecňovat
  - schopnost rozkládat složité problémy na jednodušší
  - → nejsou tak důležité vědomosti samotné jako dovednosti, kterým se při jejich vstřebávání naučíte

Pavel Rychlý, Vojtěch Kovář   FI MU Brno
 PLIN004

Obsah přednášky   Informace o předmětu   Motivace   Principy matematiky
 oo   oo   oo   ●ooooo

Principy vysokoškolské matematiky

- **Středoškolská matematika**
  - návody, jak něco spočítat
- **Vysokoškolská matematika**
  - soubor poznatků o abstraktních pojmech
  - styl **definice – věta – důkaz** :
  - **definice** = vymezení pojmu
    - " celé číslo x je **sudé**, pokud existuje takové celé y , že $y * 2 = x$ "
  - **věta** = formulace poznatku o definovaných pojmech
    - "10 je sudé číslo"
  - **důkaz** = ověření pravdivosti věty krok za krokem
    - $10 = 5 * 2$ (zákl. aritmetika)
    - $5 * 2$ je sudé (definice)
    - tedy 10 je sudé

Pavel Rychlý, Vojtěch Kovář   FI MU Brno
 PLIN004

Obsah přednášky   Informace o předmětu   Motivace   Principy matematiky
 oo   oo   oo   ●ooooo

Typy důkazů

- **Přímý důkaz**
  - použitím definic a známých faktů přímo odvodíme znění věty
- **Důkaz sporem**
  - předpokládáme, že věta neplatí (platí její **negace**)
  - použitím definic a známých faktů odvodíme **spor**
  - (např. $1 = 0$ nebo neplatnost některého z předpokladů)
- **Důkaz indukci**
  - dokazujeme něco pro posloupnost objektů
  - přičtě

Pavel Rychlý, Vojtěch Kovář   FI MU Brno
 PLIN004

Obsah přednášky	Informace o předmětu	Motivace	Principy matematiky
Ukázky důkazů	oo	oo	oo●ooo

Ukázky důkazů

- Mějme definováno (znáte ze SŠ)
  - celá čísla (1, 2, 3, ..., 0, -1, -2, ...)
  - sčítání, odčítání, násobení a dělení na celých číslech
  - dělitele (x je dělitelem a , pokud a/x je celé)
  - kladná racionální čísla (r/s taková, že r a s jsou celá a nemají společného dělitele jiného než 1 a -1)
  - druhou mocninu ($a^2 = a * a$)
  - druhou odmocninu ($\sqrt{a} = n$, pokud $n * n = a$)

Pavel Rychlý, Vojtěch Kovář
PLIN004

FI MU Brno

Obsah přednášky	Informace o předmětu	Motivace	Principy matematiky
Ukázky důkazů	oo	oo	oo●ooo

Ukázka důkazu

- Věta
  - pokud $2 * x^2 = y^2$, pak y je sudé
  - (pro x, y celá)

Pavel Rychlý, Vojtěch Kovář
PLIN004

FI MU Brno

Obsah přednášky	Informace o předmětu	Motivace	Principy matematiky
Ukázky důkazů	oo	oo	oo●ooo

Ukázka důkazu

- Důkaz (sporem)
  - předpokládejme, že y je liché
  - tedy existuje celé k tak, že $y = 2k + 1$
  - úpravou původní věty dostáváme:
  - $2x^2 = (2k + 1)(2k + 1)$
  - dále roznásobíme závorku:
  - $2x^2 = 4k^2 + 4k + 1$
  - vytkneme 2 z části pravé strany:
  - $2x^2 = 2 * (k^2 + 2k) + 1$
  - odečtením výrazu $2 * (k^2 + 2k)$ a vytknutím 2 z levé strany dostaneme:
  - $2 * (x^2 - (k^2 + 2k)) = 1$
  - tedy 1 je sudé číslo, což je spor.

Pavel Rychlý, Vojtěch Kovář
PLIN004

FI MU Brno

Obsah přednášky	Informace o předmětu	Motivace	Principy matematiky
Ukázky důkazů	oo	oo	oo●ooo

Ukázka důkazu

- Věta
  - $\sqrt{2}$ není racionální číslo.

Pavel Rychlý, Vojtěch Kovář
PLIN004

FI MU Brno

Obsah přednášky	Informace o předmětu	Motivace	Principy matematiky
Ukázky důkazů	oo	oo	oo●ooo

Ukázka důkazu

- Důkaz (sporem)
  - předpokládejme, že $\sqrt{2}$ je racionální číslo.
  - tedy $\sqrt{2} = r/s$, kde r a s jsou celá a nemají společného dělitele
  - úpravou dostaneme: $\sqrt{2} * s = r$
  - $2 * s * s = r * r$
  - tedy r je sudé, tj. $r = 2 * c$ pro nějaké celé c
  - nahrazením dostaneme: $2 * s * s = 2 * c * 2 * c$
  - $s * s = 2 * c * c$
  - tedy s je také sudé
  - r i s jsou sudá, tedy mají společného dělitele 2, což je spor s předpokladem.

Pavel Rychlý, Vojtěch Kovář
PLIN004

FI MU Brno